

Notat

Kunnskapsgrunnlaget for barn, unge og
foreldres medvirkning i barnevernet:
Vurdering av relevante retningslinjer

Christine Hillestad Hestevik

Line Holtet Evensen

Innhold

INNHold	3
OPPSUMMERING	4
BESKRIVELSE AV LEVERANSEN	5
Oppdraget	5
Bidragstere	5
METODE	6
Inklusjonskriterier	6
Litteratursøk	6
Artikkelutvelging	7
Vurdering av metodisk kvalitet	7
Uthenting av data	7
RESULTATER	8
Resultater av litteratursøk	8
Inkluderte retningslinjer	8
Retningslinje 1 – <i>Children’s attachment: attachment in children and young people who are adopted from care, in care or at high risk of going into care (2015)</i>	9
Retningslinje 2 - <i>Social and emotional wellbeing: early years (2012)</i>	12
Retningslinje 3 - <i>Looked-after children and young people (2010)</i>	15
Retningslinje 4 - <i>Transition from children’s to adults’ services for young people using health or social care services (2016)</i>	18
Retningslinje 5 – <i>Child Abuse and Neglect (2017)</i>	23
Retningslinje 6 – <i>Antisocial behaviour and conduct disorders in children and young people: recognition and management (2013)</i>	27
REFERANSER	31
VEDLEGG	32
Vedlegg 1: Søkestrategi for FHI sitt litteratursøk	32
Vedlegg 2: Ekskluderte publikasjoner med begrunnelse	42

Oppsummering

I dette notatet har vi på oppdrag fra av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) beskrevet relevante retningslinjer som omhandler barn, unge og deres foreldres medvirkning i barnevernet. Vi har beskrevet hvordan retningslinjene besvarte følgende spørsmål:

1. Hvordan kan barn og unges medvirkning sikres i ulike kontekster for barn som er i barnevernet?
2. Hvordan kan foreldrenes medvirkning sikres ved ulike kontekster i barnevernet?

Beskrivelse av leveransen

Oppdraget

Klynge for vurdering av tiltak i område for helsetjenester, Folkehelseinstituttet (FHI), fikk i februar 2021 i oppdrag av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) å søke etter og vurdere relevans av faglige retningslinjer i henhold til følgende spørsmål:

1. Hvordan kan barn og unges medvirkning sikres i ulike kontekster for barn som er i barnevernet?
2. Hvordan kan foreldrenes medvirkning sikres ved ulike kontekster i barnevernet?

Bakgrunnen for oppdraget er at Bufdir ønsker å kartlegge kunnskapsgrunnlaget i eksisterende retningslinjer for hvordan barn, unge og deres foreldres medvirkning kan sikres i ulike kontekster innen barnevernet. Basert på dette notatet vil de gjøre en vurdering av om det er behov for å gjøre ytterligere søk etter systematiske oversikter som besvarer forskningsspørsmålene. Bufdir finansierte oppdraget.

Bidragstere

Bibliotekar Ingvild Kirkehei, og forskerne Christine Hillestad Hestevik og Line Holtet Evensen har utført oppdraget i februar og mars 2021.

Metode

Buudir ønsket at vi skulle gjennomføre et systematisk søk etter retningslinjer om barn, unge og foreldres medvirkning i barnevernet. Buudir hadde tidligere gjennomført søk etter retningslinjer om relaterte temaer innen barnevernsarbeid og ba oss gå gjennom resultatene fra også disse litteratursøkene. Vi skulle så beskrive hvordan retningslinjene fra søkene besvarer Bufdirs spørsmål (se forrige side). I dette notatet beskriver vi de inkluderte retningslinjene og hvordan de besvarer Bufdirs spørsmål.

Inklusjonskriterier

Vi skulle inkludere faglige retningslinjer som inneholdt konkrete anbefalinger om tilnærminger og metoder for å få frem barnets/ungdommens ønsker/ meninger/erfaringer ved ulike kontekster med relevans for barnevernet og/eller metoder/tilnærminger for å innhente foreldres synspunkter og erfaringer. Retningslinjene måtte ha et synlig kunnskapsgrunnlag. Retningslinjene kunne være fra Norge, Sverige, Danmark, Storbritannia, Australia og New Zealand.

Litteratursøk

Seniorrådgiver/bibliotekar Nina Berntsen Engeseth i Buudir hadde tidligere utført søk etter retningslinjer på temaene «Utredning av familier med barn 0-6 år med bekymring for alvorlig omsorgssvikt», «Hjelpetiltak for familier med barn 0-6 år med bekymring for alvorlig omsorgssvikt», «Fastsettelse av samvær etter omsorgsovertakelse», og «Besøk i fosterhjem». Vi gjennomgikk treffene fra disse søkene, for å undersøke om de inneholdt retningslinjer relevante for temaet medvirkning i barnevernet. Deretter søkte en bibliotekar ved FHI, Ingvild Kirkehei, etter retningslinjer fra Norge, Sverige, Danmark, Storbritannia, Australia og New Zealand. Kirkehei utførte i mars 2021 søk i følgende databaser eller websider:

- Helsebibliotekets retningslinjebase
- Helsedirektoratet
- RBUP – Regionssenter for barn og unges psykiske helse
- Socialstyrelsen (Sverige)
- Inspektionen för vård och omsorg (IVO)
- Kunnskapsguiden.se
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)
- Socialstyrelsen (Danmark)

- Sundhedsstyrelsen
- Social og ældreministeriet
- Ankestyrelsen
- NICE
- Scottish Intercollegiate Guidelines Network (SIGN)
- Gov.UK
- Social Care Institute for Excellence (SCIE)
- Scottish Government
- Welsh Government
- Family Court of Australia
- Australian Government. Department of Social Services
- Australian Clinical Practice Guidelines
- CAHS Library: Point of Care/Guidelines
- Australian Institute of Family Services
- Ministry of Health (New Zealand)
- Ministry of Social Development (New Zealand)
- Guidelines International Network library of guidelines (G-I-N)
- National Guidelines Clearinghouse
- Trip

Kildene ble valgt i samråd med seniorrådgiver/bibliotekar i Bufdir, Nina Berntsen Engseth. Søkene ble utført ved hjelp av oppslag på enkle søkeord på aktuelt språk og ved gjennomgang av publikasjonslister. Alle søk er beskrevet i vedlegg 1.

Artikkelutvelging

To prosjektmedarbeidere (CHH og LHE) gjorde uavhengige vurderinger av hvorvidt retningslinjene fra søkene var relevante og skulle inkluderes. Uenighet om vurderingene løste vi ved diskusjon.

Vurdering av metodisk kvalitet

Vi har ikke vurdert metodisk kvalitet i de inkluderte retningslinjene.

Uthenting av data

Én prosjektmedarbeider (CHH/LHE) hentet ut relevant informasjon fra retningslinjene.

Resultater

Resultater av litteratursøk

Vi identifiserte 71 mulige relevante publikasjoner hvorav seks ble vurdert til å være relevante faglige retningslinjer med synlig kunnskapsgrunnlag. Vi presenterer ekskluderte publikasjoner med begrunnelse for eksklusjon i vedlegg 2.

Inkluderte retningslinjer

De seks retningslinjene vi inkluderte var utarbeidet av *National Institute for Health and Care Excellence* (NICE) i Storbritannia. Retningslinjene er publisert mellom 2010 og 2017. To av retningslinjene inneholder anbefalinger knyttet til tjenester for barn som er i omsorg, én er anbefalinger som skal sikre at sårbare barn får tilpasset støtte og omsorg i tidlige barneår, én er anbefalinger relatert til overgangen fra barneorienterte til voksenorienterte helse- og sosialtjenester, én er anbefalinger for hvordan personell skal gå frem når det er mistanke om mishandling eller omsorgssvikt, og én er anbefalinger for hvordan tjenester og fagpersoner skal gjenkjenne og håndtere asosial atferd og atferdsforstyrrelser hos barn og unge

Retningslinje 1 – *Children’s attachment: attachment in children and young people who are adopted from care, in care or at high risk of going into care* (2015)

Nedenfor beskriver vi A) de viktigste trekkene i retningslinjen og B) hvordan retningslinjen besvarer Bufdirs spørsmål.

1 A. Beskrivelse av retningslinjen

Tittel, forfatter, årstall, publikasjonssted, antall sider

Children’s attachment: attachment in children and young people who are adopted from care, in care or at high risk of going into care. NICE guideline [NG26]. NICE, 2015 (1).

Nettsted: <https://www.nice.org.uk/guidance/ng26>

Kompaktversjon 44 sider; full versjon 496 sider.

Type publikasjon, forfattere, oppdragsgivere, land

Dette er en retningslinje utviklet av National Institute for Health and Care Excellence (NICE), UK

Mål med retningslinjen

Denne retningslinjen dekker identifisering, vurdering og behandling av tilknytningsvansker hos barn og unge opp til 18 år som er adoptert fra omsorg, er i særlig formynderi, ivaretatt av lokale myndigheter i fosterhjem (inkludert slektsfosterhjem), er i andre typer omsorgsplasseringer eller som står i fare for å bli satt under omsorg. Retningslinjens mål er å møte de mange emosjonelle og psykologiske behovene til barn og unge i disse situasjonene, inkludert de som skyldes mishandling.

Retningslinjen er for:

- Helse- og sosialtjenester
- Skoler og utdanningsinstitusjoner
- Helse- og sosialfagarbeidere
- Pedagogisk personale som arbeider i skoler og andre utdannelsesmiljøer

Metode brukt i utvikling av retningslinjen

Et lag bestående av helsepersonell, sosialfagarbeidere, brukerrepresentanter og fageksperter utviklet retningslinjen.

Retningslinjen er utviklet med NICE sin retningslinjemetodikk:

1. Definer retningslinjens omfang, og inklusjons og eksklusjonskriterier.
2. Definer forskningsspørsmål som dekker retningslinjens omfang.
3. Utvikle protokoller for hver systematisk oversikt, spesifisere søkestrategi og metode for evidenssyntese for hvert forskningsspørsmål.

4. Syntetiser data som er hentet ut, ledet av protokollene.
5. Lag evidensprofiler og sammendrag ved hjelp av Grading of Recommendations, Assessment, Development and Evaluations (GRADE).
6. Vurder implikasjonene av forskningsresultatene for klinisk praksis og konsensusvedtak om spørsmål der det ikke finnes kunnskapsgrunnlag.
7. Svar på forskningsspørsmålene og formulere kunnskapsbaserte anbefalinger for klinisk praksis.

Kunnskapsgrunnlaget er tilgjengelig fra: <https://www.nice.org.uk/guidance/ng26/evidence>

Innhold i retningslinjen

Retningslinjen dekker seks hovedområder:

1. Prinsipper for omsorg i alle settinger
2. Støtte barn med tilknytningsvansker på skolene
3. Vurder tilknytningsvansker hos barn og unge i alle helse- og sosialtjenester
4. Tiltak for barn og unge i fare for å bli satt under omsorg
5. Tiltak for tilknytningsvansker hos barn og unge i omsorgssystemet
6. Tiltak for tilknytningsvansker hos barn og unge i boligomsorg

1 B. Hvordan svarer retningslinjen på spørsmålene

Retningslinjen fokuserer på identifisering, vurdering og behandling av tilknytningsvansker hos barn og unge opp til 18 år som er i ulike omsorgsplasseringer eller som står i fare for å bli satt i omsorg. Retningslinjen har konkrete råd som er relevante for Bufdirs to spørsmål.

Rådene som vi vurderer som mest relevante for Bufdirs spørsmål er listet opp under.

Retningslinjen vektlegger samarbeid mellom barn, foreldre og ansatte i de ulike tjenestene (råd 1.1.4). I råd 1.1.9 anbefales det å vurdere å tilby opplæring til potensielle omsorgspersoner for å forberede dem på ulike utfordringer de kan møte i forbindelse med å ha omsorg for et barn med tilknytningsproblemer.

I råd 1.1.12 anbefales det å aktivt involvere barn og unge, og deres foreldre eller nåværende omsorgspersoner, i prosessen med å komme inn i omsorgssystemet eller i å endre omsorgsplassering. Dette kan omfatte:

- Å forklare årsakene til flyttingen
- Å gjøre barnet/ungdommen kjent med deres nye omsorgspersoner og plassering (for eksempel ved å avtale et besøk før plasseringen eller vise dem fotografier av nye omsorgspersoner og hjem)
- Å gi kontinuerlig støtte i overgangen, for eksempel i form av samtaler ansikt til ansikt, telefonsamtaler og andre egnede kommunikasjonsmetoder
- Å sørge for at barnet/ungdommen har muligheten til å stille spørsmål og ta valg når det er hensiktsmessig og å støtte barnet/ungdommen i å opprettholde

forhold til foreldrene eller tidligere omsorgspersoner med mindre dette ikke ansees å være til barnet/ungdommens beste.

- Å ta hensyn barn har forskjellige behov avhengig av alder og utvikling, inkludert behov knyttet til deres psykiske helse og eventuelle fysiske funksjonshemninger

I råd 1.1.15 vektlegges barns medvirkning i selve adopsjonsprosessen. Her spesifiseres det at når adopsjon anses som det beste for barnet eller den unge, må involvert personell sørge for at:

- Barnet/ungdommen ønsker blir tatt i betraktning
- De får tilbud om informasjon som er passende for deres utviklingsnivå om implikasjonene av adopsjon for fremtidig kontakt med biologiske foreldre, søsken, øvrige familiemedlemmer og andre
- En fullstendig vurdering av barnets behov gjennomføres før adopsjon
- En vurdering av tilknytningsvansker tilbys når som helst etter adopsjon
- Barnet/ungdommen får tilbud om støtte (basert på vurdering av behov og tilknytningsvansker) før, under og etter adopsjon.

Råd 1.2.4 omhandler hensyn som skal tas når personell skal gjennomføre tiltak for å hjelpe barnet med tilknytningsvanskene. Her spesifiseres at når det skal gjennomføres tiltak i skoler og utdanningsinstitusjoner, bør personalet:

- Være oppmerksom på muligheten for stigma, mobbing og uønsket oppmerksomhet som følge av fravær fra skolen
- Ta hensyn til barnet eller den unges preferanser for i hvilken setting tiltaket skal gjennomføres.

I råd 1.38 står det at barn også skal involveres aktivt i opplæringsprogrammer om tilknytningsproblemer for ansatte.

Retningslinje 2 - *Social and emotional wellbeing: early years (2012)*

Nedenfor beskriver vi A) de viktigste trekkene i retningslinjen og B) hvordan retningslinjen besvarer Bufdirs spørsmål

2 A. Beskrivelse av retningslinjen

Tittel, forfatter, årstall, publikasjonssted, antall sider

Social and emotional wellbeing: early years. Public health guideline [PH40].

NICE, 2012 (2).

Full versjon 71 sider (ingen kompaktversjon)

Nettsted: <https://www.nice.org.uk/guidance/ph40>

Type publikasjon, forfattere, oppdragsgivere, land

Dette er en retningslinje utviklet av National Institute for Health and Care Excellence (NICE), UK, på oppdrag fra det britiske helsedepartementet (*The Department of Health*)

Prosjektgruppen bestod av medlemmer av Public Health Interventions Advisory Committee (PHIAC), et team fra NICE og eksterne som leverte gjennomgang av kunnskapsgrunnlaget. PHIAC er en stående komité opprettet av NICE som gjennomgår kunnskapsgrunnlaget og formulerer anbefalinger om folkehelseiltak.

Mål med retningslinjen

Retningslinjen dekker støtte av sosialt og følelsesmessig velvære (*wellbeing*) hos sårbare barn under fem år gjennom hjemmebesøk, barnehage/tilsyn (*childcare*) og førskole (*early education*). Målet er å optimalisere omsorgen for unge barn som har behov for ekstra støtte.

Vi har oversatt «*vulnerable*» til «*sårbar*». I retningslinjen brukes termen *sårbar* om barn som er under risiko for å utvikle, eller som allerede har, sosiale og emosjonelle problemer og som har behov for ekstra støtte (side 10).

Retningslinjen er for:

- Tjenesteleverandører og praktikere
- Den generelle befolkningen (*Members of the public*).

Metode brukt i utvikling av retningslinjen

Anbefalingene i retningslinjen er basert på beste tilgjengelige kunnskap, og er formulert av PHIAC.

Retningslinjen er utviklet med NICE sin metodikk for folkehelseiltak, som innebærer: 1) Utkast til omfang/mål formuleres, 2) Interessegrupper (*stakeholders*) holder møte om utkastet, 3) Utkastet revideres i henhold til innspill, 4) Endelig omfang/mål samt respons på innspill publiseres på nettsiden, 5), Gjennomgang av kunnskapsgrunnlaget

(*Evidence Review*) og økonomiske analyser, 6) PHIAAC formulerer utkast til anbefalinger, 7) Utkast til anbefalinger og kunnskapsgrunnlaget sendes ut for innspill og felttest (*field testing*), 8) PHIAAC reviderer anbefalingene, 9) Endelige anbefalinger publiseres på nettsiden, og 10) Respons på innspill publiseres på nettsidene.

Denne prosessen er nøye beskrevet i Appendix B, støttedokumenter og kunnskapsgrunnlag er opplistet i Appendix E (og tilgjengelig på nettsiden).

Kunnskapsgrunnlaget er tilgjengelig her: <https://www.nice.org.uk/guidance/ph40/evidence>

Innhold i retningslinjen

Retningslinjen inneholder anbefalinger knyttet til syv forskningsspørsmål innen fem områder:

1. Strategi, igangsetting og evaluering
 2. Identifisering av sårbare barn og vurdering av behov
 3. Hjemmebesøk før og etter fødsel for sårbare barn og deres familie
 4. Barnehage og førskole
 5. Leveranse av tjenester
-

2 B. Hvordan svarer retningslinjen på spørsmålene

Hensikten med retningslinjen er å støtte sosial og følelsesmessig velvære hos sårbare barn under fem år gjennom hjemmebesøk, barnehage/tilsyn og førskole. Det er flere råd i retningslinjen som angår Bufdirs spørsmål, primært relatert til kommunikasjon med og involvering av foreldre og familie. Når det gjelder barnets alder er denne retningslinjen rettet mot det yngre segmentet i Bufdirs problemstilling (0 til 5 år versus 0 til 18 år).

Rådene som vi vurderer som mest relevante for Bufdirs spørsmål er listet opp under.

Anbefaling 2 omhandler identifisering av sårbare barn og vurdering av deres behov. Det anbefales at alt helsepersonell og andre som arbeider med barn (*early years professionals*) bør utvikle et tillitsbasert forhold til sårbare familier og ha en ikke-dømmende tilnærming, med fokus på barnets behov. Dette bør gjøres gjennom å:

- Identifisere familiens styrker og evner, samt faktorer som utgjør en risiko for barnets (eller barnas) sosiale og følelsesmessige velvære
- Snakke om ambisjoner og forventninger til barnet
- Søke å forstå og respondere på behov og bekymringer
- Diskutere eventuelle risikofaktorer på sensitiv måte slik at familien ikke opplever at de blir kritisert, dømt eller stigmatisert (risikofaktorer er listet opp i ordlisten i retningslinjen under *vulnerable children*)

Anbefaling 3 omhandler hjemmebesøk før og etter fødsel for sårbare barn og deres familie.

- Det anbefales at helsepersonell som gjennomfører hjemmebesøk (*health visitors*) eller jordmor ved behov bør tilby intensive hjemmebesøk av sykepleier med relevant opplæring. Hjemmebesøkene bør gjennomføres et gitt antall ganger over en lengre tidsperiode (stort nok omfang til å bygge tillit og oppnå positive endringer)
- Foreldrenes grad av involvering i intensive opplegg med hjemmebesøk bør sjekkes jevnlig, og det bør tilbys en pause fra opplegget ved behov for å hindre frafall
- Helsepersonell som gjennomfører hjemmebesøk eller jordmor bør forklare at hensikten med hjemmebesøkene er at barnet skal ha en sunn utvikling, se anbefaling 2. Her bør det tas hensyn til foreldrenes morsmål og tilpasses dersom de ikke snakker engelsk. Det bør også tas hensyn til et bredt spekter av holdninger, forventninger og tilnærminger til foreldrerollen
- Helsepersonell som gjennomfører hjemmebesøk eller jordmor bør sørge for at begge foreldre kan delta ved hjemmebesøk, ved å ta hensyn til deres forpliktelser og prioriteringer. Andre familiemedlemmer bør involveres, dersom dette er hensiktsmessig og akseptabelt for foreldrene

Anbefaling 4 omhandler barnehage og skole.

- Det anbefales at tjenester for barn som tilbys av lokale myndigheter skal se til at alle sårbare barn kan dra nytte av tjenester av høy kvalitet utenfor hjemmet på hel- eller deltid og kan benytte retten til opplæring (*early childhood education*), hvis det er aktuelt. Disse tjenestene bør tilby fleksible tider for tilstedeværelse, slik at foreldre eller omsorgspersoner kan ta utdanning, trene eller arbeide. Videre bør tjenestene identifisere hindringer for deltakelse, slik som geografisk tilgang, kostnader knyttet til transport, eller opplevelse av eller frykt for diskriminering eller stigmatisering
- Det anbefales at ledere og tilbydere av førskole- og barnehagetjeneste bør sikre at sårbare barn kan dra nytte av tjenester av høy kvalitet som tar sikte på å forbedre deres sosiale- og følelsesmessige velvære og å bygge læringsevnen. Tjenestene bør fremme positive og interaktive relasjoner mellom barn og personale, se til at alle ansatte blir kjent med og forstår det enkelte barns behov (kontinuitet er spesielt viktig for yngre barn), samt fokusere på sosial, følelsesmessig og opplæringsmessig utvikling
- I henhold til rammeverket «*statutory framework for the early years foundation stage*» fra *Department of Education* anbefales det at ledere og tilbydere av tjenestene tilbyr en strukturert timeplan med balanse mellom voksenledede og barneinitierte aktiviteter, og ser til at foreldre og andre familiemedlemmer er fullt involvert (for eksempel i avgjørelser om tjensteytelse, eller i læringsaktiviteter eller andre aktiviteter)

Retningslinje 3 - *Looked-after children and young people* (2010)

Nedenfor beskriver vi A) de viktigste trekkene i retningslinjen og B) hvordan retningslinjen besvarer Bufdirs spørsmål.

3 A. Beskrivelse av retningslinjen

Tittel, forfatter, årstall, publikasjonssted, antall sider

Looked-after children and young people. Public health guideline [PH28]. NICE, 2010 (3)

Nettsted: <https://www.nice.org.uk/guidance/ph28>

154 sider

Type publikasjon, forfattere, oppdragsgivere, land

Retningslinje utarbeidet av National Institute for Health and Clinical Excellence (NICE) og Social Care Institute for Excellence (SCIE), UK.

Mål med retningslinjen

Retningslinjen dekker hvordan organisasjoner, fagpersoner og omsorgspersoner kan samarbeide om å levere omsorg av høy kvalitet, stabile omsorgsplasseringer og forhold for barn og unge som er i omsorg. Den tar sikte på å hjelpe barna/ungdommen med å nå sitt fulle potensiale og nyte de samme mulighetene i livet som deres jevnaldrende.

Retningslinjen er for:

Retningslinjen er for alle som har en direkte eller indirekte rolle i, og ansvar for, å fremme livskvaliteten til barn og unge i omsorg. Dette inkluderer direktører for barnevernstjenester og leverandører av helse (inkludert mental helse) og sosialtjenester, direktører for folkehelse, sosialarbeidere og sosialtjenesteledere, omsorgspersoner (inkludert hjelpepleiere), lokale myndigheter, lokale verneinstanser for barn, helse og velværestyrer, skoler, frivillige og uavhengige byråer, organisasjoner som er ansvarlige for opplæring og utvikling av fagpersoner, universiteter og høyskoler, reguleringsorganer og inspektører. Retningslinjen kan også være av interesse for barn og unge som er i omsorg, deres familier, potensielle adoptivfamilier og andre.

Metode brukt i utvikling av retningslinjen

Anbefalingene i retningslinjen er basert på beste tilgjengelige kunnskap. De ble utviklet av en Programutviklingsgruppe, som inkluderte ansatte innen sosialomsorg, helse og utdanning, samt unge med erfaringsbasert kunnskap relatert til det å være i omsorg.

Retningslinjen ble utviklet med NICE sin metodikk for folkehelse tiltak som bestod av følgende trinn: 1) Utkast til retningslinjens mål/omfang frigis for innspill, 2) interessentmøte om utkastets omfang, 3) tilbakemeldinger fra interessentmøtet brukes til å revidere omfanget, 4) endelig omfang og svar på kommentarer publiseres på nettstedet, 5) gjennomgang av kunnskapsgrunnlaget, økonomisk analyse og praksisundersøkelse

gjennomføres og sendes til arbeidsgruppen, 6) arbeidsgruppen produserer utkast til anbefalinger, 7) utkast til retningslinje (og evidensprofil) frigis for innspill og utprøving, 8) arbeidsgruppen endrer anbefalingene, 9) endelig retningslinje publiseres på nettstedet og 10) kommentarer publisert på nettstedet besvares

Denne prosessen er nøye beskrevet i Appendix B, og støttedokumenter/kunnskapsgrunnlag er opplistet på nettsiden: <https://www.nice.org.uk/guidance/ph28/evidence>

Innhold i retningslinjen

Retningslinjen dekker seks hovedområder

1. Strategisk ledelse, planlegging og gjennomføring
2. Revisjon og inspeksjon
3. Omsorgsplanlegging, plasseringer og saksgjennomgang
4. Dedikerte tjenester som skal fremme mental helse og emosjonell velvære blant barn og unge i omsorg
5. Plasseringer for barn og unge - boligomsorg, fosteromsorg og plassering hos familie og venner
6. Forberedelser for å bli selvstendig (i overgang til voksenlivet)

Retningslinjen inneholder 52 hovedanbefalinger med konkrete råd for hvordan hvert av rådene kan gjennomføres i praksis

3 B. Hvordan svarer retningslinjen på spørsmålene

Retningslinjen fokuserer på å sikre at barn og unge som er i omsorg får tjenester av høy kvalitet og at de skal oppleve stabilitet i de ordningene de har. Gjennomgående i retningslinjens 52 anbefalinger vektlegges det at barns stemme skal bli hørt og tatt hensyn til i alle prosesser knyttet til omsorgen som gis, og at barn til enhver tid skal kunne etterspørre en evaluering av deres behov.

Retningslinjen inneholder konkrete råd som er relevante for Bufdirs spørsmål om hvordan kan barn og unges medvirkning sikres i ulike kontekster for barn som er i barnevernet. Denne retningslinjen inneholder ikke konkrete råd for å sikre foreldres medvirkning.

Rådene som vi vurderer som mest relevante for Bufdirs spørsmål er listet opp under.

I **anbefaling 5** spesifiseres det at stemmen til barnet eller den unge skal bli hørt i hvert trinn av planleggingsprosessen, med særlig fokus på valg, kvalitet og kontinuitet i omsorgsplasseringen.

Anbefaling 7 omhandler at barnet eller den unge alltid skal kunne be om en gjennomgang/evaluering av deres behov, og at de konsekvent skal bli minnet om denne retten av aktuelle omsorgspersoner/kontaktpersoner

I **anbefaling 13** står det at i beslutninger om å flytte barn eller unge fra eksisterende omsorgsplasseringer skal det tas fullt hensyn til ønskene og følelsene til barnet/den unge. Årsakene til avgjørelser som er tatt, som ikke er i samsvar med barnets eller ungdommens ønsker og følelser, skal dokumenteres, og barnet/ungdommen skal motta en forklaring på hvorfor disse beslutningene ble tatt. Barn og unge skal bli gjort oppmerksomme på deres rett til tilgang til talspersoner (*advocacy*) når det tas beslutninger som motstrider deres ønsker og følelser

Anbefaling 24 og 25 er råd for å fremme barnets livskvalitet.

Anbefaling 24: Å møte individuelle behov og preferanser til barn og unge under omsorg omhandler tiltak som skal fremme barn og unges velvære og selvtilitt. Det anbefales å fremme kontakt med tidligere omsorgspersoner, søsken eller familiemedlemmer, venner og fagfolk som er verdsatt av barnet/ungdommen og som anses å være i deres beste interesse. Videre anbefales det å begrense kontakt med personer barnet/ungdommen ikke ønsker å ha kontakt med eller der kontakt ikke anses å være til barnets beste. Videre skal det sikres at barnet har mulighet til å delta på aktiviteter som kreativ kunst, fysiske aktiviteter og andre hobbyer og interesser samt tilpasset opplæring for å fremme selvtilitt, trivsel og sikkerhet, og bekjempe mobbing. Barn og unge skal også ha mulighet til å delta i politiske beslutninger som påvirker deres liv (se også **anbefaling 1 og 2**).

Anbefaling 25: Utforsk personlig identitet og støtte pågående aktiviteter i livshistorien, skal sikre barn/unges muligheter til å utforske sin personlige identitet, inkludert livshistorie. Det skal tilrettelegges for å informere, autorisere og støtte omsorgspersoner til å svare på spørsmål om den personlige historien til barnet/ungdommen, inkludert å hjelpe til med sensitiv eller bekymringsfull informasjon. Det skal sikres inklusjon i skriftlig dokumentasjon som fotografier, brev og personlig informasjon fra biologiske foreldre der kontakten er opphørt og visuelle registreringer av feiringer, prestasjoner og foster- eller boligfamiliebegivenheter (som bursdager, religiøse og kulturelle begivenheter og familieferier).

Anbefaling 26-34 omhandler hvordan man skal sikre mangfold og ivaretagelse av barn og unge uansett etnisk bakgrunn, tilhørighet, religion og seksuell legning. Barn og unge med særskilte behov skal konsulteres om hvordan de opplever tjenestene. Det skal være tilstrekkelig mangfold i plasseringsordningene og behov knyttet til kulturelle, religion og etnisk identitet på rase, seksuell legning, språk, tro og kosthold skal vurderes og tas hensyn til. (se også **anbefalingene 8-11, 16, 20, 23, 24-25, 33, 34**).

Retningslinje 4 - *Transition from children's to adults' services for young people using health or social care services (2016)*

Nedenfor beskriver vi A) de viktigste trekkene i retningslinjen og B) hvordan retningslinjen besvarer Bufdirs spørsmål.

4 A. Beskrivelse av retningslinjen

Tittel, forfatter, årstall, publikasjonssted, antall sider

Transition from children's to adults' services for young people using health or social care services, NICE guideline [NG43], NICE, 2016 (4)

Kompaktversjon, 33 sider; full versjon, 218 sider.

Nettside: <https://www.nice.org.uk/guidance/ng43>

Denne retningslinjen er grunnlaget for kvalitetsstandarden *Transition from children's to adults' services* [QS140], som er tilgjengelig her: <https://www.nice.org.uk/guidance/qs140>. NICE lager kvalitetsstandarter på områder med høy prioritet for kvalitetsforbedring. Disse inneholder konkrete og målbare punkter som kan bidra til å forbedre kvaliteten på tjenestene.

Type publikasjon, land, forfattere, oppdragsgivere

Dette er en retningslinje utviklet av National Institute of Health and Care Excellence (NICE), UK, på oppdrag fra det britiske helsedepartementet (*The Department of Health*). Den er utarbeidet av en retningslinjekomite i samarbeid med et teknisk (metodisk) team ved *NICE Collaborating Centre for Social Care*.

Mål med retningslinjen

Retningslinjen dekker perioden før, under og etter overgangen fra barneorienterte til voksenorienterte tjenester. Retningslinjen fokuserer på alle yngre personer opp til 25 år som er forventet å gjennomgå en planlagt overgang mellom barne- og voksenorienterte tjenester, inkludert personer med mentale helseproblemer, som er funksjonshemmet eller som er i omsorg. Hensikten er å hjelpe den unge og deres omsorgspersoner til å få en bedre opplevelse av overgangen gjennom bedre planlegging og gjennomføring av prosessen. Retningslinjen dekker både helse- og sosialtjenesten.

Retningslinjen er for

- Tilbydere av helse- og sosialtjenester
- Praktikere innen helsetjenesten for barn og voksne, mental helse og sosialtjenesten
- Andre praktikere som jobber med yngre som benytter helse- og sosialtjenester, for eksempel med utdanning og arbeidsformidling

- Ungdom som benytter helse- eller sosialtjenester og som muligens vil ha behov for støtte fra voksenorienterte tjenester i fremtiden, samt deres foreldre eller omsorgspersoner

Metode brukt i utvikling av retningslinjen

Anbefalingene i retningslinjen er basert på beste tilgjengelige kunnskap. Da arbeidet med retningslinjen startet benyttet de metodikken beskrevet i *Social Care Guidance Manual* (2013) benyttet, og fra januar 2015 benyttet de den nåværende manualen for utvikling av retningslinjer, *Developing NICE guidelines: The Manual* (2014).

Fremgangsmåten, slik den fremgår i manualen fra 2014, består av følgende trinn:

- Emne fremlegges for NICE
- Mål/omfang: Et utkast til mål/omfang, sentrale temaer og forskningsspørsmål skrives, revideres etter innspill fra interessenter, publiseres
- Utvikling av retningslinjen: Enighet om forskningsspørsmål, litteratursøk, eventuelt innhenting av kunnskap fra interessenter, sammenfatning av kunnskapsgrunnlag og økonomiske analyser, komitéen diskuterer kunnskapsgrunnlaget og ekspertuttalelser, og formulerer utkast til anbefalinger
- Utkast til retningslinje frigis for innspill fra interessenter
- Retningslinje revideres
- Retningslinje kvalitetsjekkes og godkjennes av NICE
- Publisering
- Oppdatering

Støttedokumenter og kunnskapsgrunnlaget er tilgjengelig på nettsiden:

<https://www.nice.org.uk/guidance/ng43/evidence>

Innhold i retningslinjen

Retningslinjen dekker fem hovedområder:

1. Overordnede prinsipper
2. Planlegging av overgangen
3. Støtte før overgangen
4. Støtte etter overgangen
5. Støttestruktur

Hvert av disse inneholder hovedanbefalinger med konkrete råd for hvordan hvert av rådene kan gjennomføres i praksis

4 B. Hvordan svarer retningslinjen på spørsmålene

Retningslinjen fokuserer på hvordan den unge kan forberedes for overgangen fra barneorienterte til voksenorienterte tjenester gjennom adekvat informasjon, tjenester spesielt rettet mot yngre, personsentrert planlegging, tilstrekkelig opplært fagpersonell, og støtte for foreldre og omsorgspersoner.

Den unges involvering og medvirkning i prosessen rundt overgangen står sentral i retningslinjen. I fire av fem hovedområder i retningslinjen er det konkrete råd som angår Bufdirs spørsmål om hvordan kan barn og unges medvirkning sikres i ulike kontekster for barn som er i barnevernet. Retningslinjen fokuserer imidlertid på personer opp til 25 år, noe som er eldre enn det som er relevant for Bufdirs spørsmål (barn/ungdom 0 til 18 år). Retningslinjen har et bredt fokus når det gjelder settinger, og det må vurderes i hvilken grad rådene er overførbare til en barnevernsskontekst. Retningslinjen inneholder også råd rundt involvering av foreldre og omsorgspersoner, men disse rådene er primært om hvordan man hensyntar den unges ønsker rundt involvering.

Rådene som vi vurderer som mest relevante for Bufdirs spørsmål er listet opp under.

Punkt 1 omhandler overordnede prinsipper.

I råd 1.1.1 anbefales det å involvere ungdom og deres omsorgspersoner i utvikling, levering og evaluering av tjenester.

I råd 1.1.2 anbefales det at støtte som gis relatert til overgangen mellom barne- og voksenorienterte tjenester er tilpasset den unges utviklingsnivå. Dette innebærer å ta hensyn til modenhet, kognitive evner, psykologisk status, behov iht. langsiktige forhold, sosiale og personlige omstendigheter, omsorgsansvar og kommunikasjonsbehov.

I råd 1.1.4 vektlegges en personsentrert tilnærming, som innebærer at støtten i overgangsprosessen:

- Behandler den unge som en likeverdig partner i prosessen og tar hensyn til personens meninger og behov
- Involverer den unge og familien eller omsorgspersoner, praktikere innen primærhelsetjenesten og kollegaer innen utdanning (*colleagues in education*), etter behov
- Støtter den unge i å ta avgjørelser og å bygge selvtillit til å styre egen omsorg og støtte over tid
- Involverer den unge fullt ut når det gjelder planlegging, implementering og evaluering av prosessen
- Adresserer alle relevante utfall (for eksempel utdanning, ansettelse, inkludering, helse og velvære, uavhengige bomuligheter)
- Involverer å sette mål sammen med den unge
- Inkluderer en gjennomgang av overgangsplanen sammen med den unge minst en gang per år eller hyppigere hvis behovene endres

Punkt 2 omhandler planlegging av overgangen mellom barne- og voksenorienterte tjenester. Dette punktet har fem overskrifter: *Timing and Review*, *A named worker*, *Involving young people*, *Building independence* og *Involving parents and carers*.

I råd 1.2.3 (*Timing and review*) vektlegges at planlegging av overgangen er i henhold til utviklingsnivået, og tar hensyn til den unges evner, behov og håp for fremtiden.

I råd 1.2.4 (*Timing and review*) anbefales det å avholde et årlig møte, oftere ved behov. Møtet skal involvere alle praktikere som yter støtte til den unge og familien, inkludert fastlege (kan være via telefon eller video), samt den unge med familie eller omsorgspersoner. Møtet skal informere en plan for overgangen som er linket til andre planer som foreligger for den unge. Utfallet av møtene skal deles med alle som yter tjenester til personen.

I råd 1.2.5 (*A named worker*) anbefales det at den unge skal hjelpes til å identifisere en praktiker (*A named worker*) som skal koordinere overgangen. Råd 1.2.6 til 1.2.10 beskriver koordinatorens ansvarsoppgaver.

I råd 1.2.11 (*Involving young people*) anbefales det at den unge tilbys hjelp til å bli involvert i planlegging av overgangen fra barne- til voksenorienterte tjenester. Dette kan gjøres gjennom likepersonsstøtte (*peer support*), coaching og veiledning, beslutningspåvirkning (*advocacy*) og bruk av mobilteknologi.

Råd 1.12.12 (*Involving young people*) vektlegger at tjenesteytere skal sørge for at det foreligger og benyttes et utvalg av verktøy som sørger for at den unge kan kommunisere effektivt med praktikere. Dette kan være å lage en skriftlig oversikt over hvordan den unge kommuniserer, for eksempel et kommunikasjonspass eller en-siders profiler. Det kan også være å hjelpe den unge med å kommunisere, for eksempel gjennom kommunikasjonstavler eller digitale kommunikasjonsverktøy.

I råd 1.2.15 (*Building independence*) anbefales det at den unge settes i kontakt med støttegrupper, hvis de selv ønsker dette.

Råd 1.2.19 (*Involving parents and carers*) anbefaler at den unge forespørres jevnlig hvordan han/hun ønsker at foreldre eller omsorgspersoner involveres gjennom hele overgangsprosessen, inkludert etter overgang til voksenorienterte tjenester.

Råd 1.2.20 (*Involving parents and carers*) vektlegger at foreldre eller omsorgspersoner tas med i diskusjoner rundt overgangen for å forstå deres forventninger. Det må erkjennes at den unge kan ha forskjellige preferanser om foreldrenes involvering og bør respekteres. Det må tas hensyn til den unges kapasitet, i henhold til *Mental Capacity Act* og annen lovgivning, etter behov.

Råd 1.2.21 (*Involving parents and carers*) anbefaler at den unge støttes i å bygge selvtilit til å samarbeide med voksenorienterte tjenester gjennom å ha mulighet til å ta opp bekymringer og spørsmål uavhengig av foreldre og omsorgspersoner.

I råd 1.2.22 (*Involving parents and carers*) vektlegges at voksenorienterte tjenester bør ta hensyn til den unges individuelle behov og ønsker når det gjelder involvering av foreldre og omsorgspersoner i vurdering, planlegging og støtte.

Punkt 3 omhandler støtte før overgangen.

I råd 1.3.3 står det at det bør vurderes å lage en personlig mappe sammen med den unge som kan deles med den voksenorienterte tjenesten. Formatet bestemmes av den unge. Mappen bør lages tidlig nok til å inngå i diskusjonene med den unge rundt planlegging av overgangen (for eksempel tre måneder før overgangen). Mappen kan blant annet inneholde en ensides profil, informasjon om helsetilstand, utdanning og sosiale behov, og preferanser rundt involvering av foreldre og omsorgspersoner (flere eksempler er listet opp i retningslinjen).

Råd 1.3.4 vektlegger at alle tjenestene (både barne- og voksenorienterte) bør informere den unge og familien om hva de kan forvente fra tjenestene og hvilke støtteordninger som er tilgjengelige. Denne informasjonen bør gis tidlig nok til at den unge kan reflektere og diskutere med foreldre, omsorgspersoner og praktikere om ønskelig (for eksempel tre måneder før overgangen). Informasjonen bør ha et tilgjengelig format avhengig av behov og ønsker, beskrive overgangsprosessen, beskrive tilgjengelige støtteordninger før og etter overgangen, og beskrive hvor man kan rådføre seg om rettigheter (*benefits*) og hvilken finansiell støtte de har rett til.

Det anbefales videre at koordinatoren skal støtte den unge i besøk ved ulike voksenorienterte tjenester som kan være aktuelle, slik at den unge kan ta informerte valg (råd 1.3.6). For unge som er aktuelle brukere av voksenorienterte sosialtjenester anbefales det at koordinatoren sørger for at den unge og foreldre eller omsorgspersoner (hvis den unge ønsker at disse involveres - se råd 1.2.20-1.2.21) mottar informasjon om ulike måter å håndtere støtte og omsorg på, for eksempel personlig budsjett (råd 1.3.7). Hvis den unge ikke kvalifiserer til lovpålagt støtte innen voksentjenesten, anbefales det at koordinatoren gir den unge og familie eller omsorgspersoner, informasjon om alternative støtteordninger (råd 1.3.8).

Punkt 4 omhandler støtte etter overgangen

Råd 1.4.1 til 1.4.3 handler om tiltak som kan iverksettes dersom den unge ikke møter til avtaler etter overgangen til voksenorienterte tjenester. I råd 1.4.3 anbefales det at koordinatoren (*the named worker*) gjennomgår pleie- og støtteplanen sammen med den unge for å identifisere a) hvordan personen kan hjelpes til å benytte seg av tjenestene eller b) en alternativ måte å møte den unges behov på.

Retningslinje 5 – *Child Abuse and Neglect* (2017)

Nedenfor beskriver vi A) de viktigste trekkene i retningslinjen og B) hvordan retningslinjen besvarer Bufdirs spørsmål.

5 A. Beskrivelse av retningslinjen

Tittel, forfatter, årstall, publikasjonssted, antall sider

Child abuse and neglect: recognising, assessing and responding to abuse and neglect of children and young people. NICE guideline [NG76], NICE, 2017 (5)

Kompakt versjon 60 sider; full versjon 613 sider.

Nettside: <https://www.nice.org.uk/guidance/ng76>

Type publikasjon, land, forfattere, oppdragsgivere

Dette er en retningslinje utviklet av NICE (UK) på oppdrag fra det britiske helsedepartementet (*The Department of Health*) og det britiske utdanningsdepartementet (*The Department for Education*). Den er utarbeidet av en tverrfaglig retningslinjekomite i samarbeid med et teknisk (metodisk) team ved *NICE Collaborating Centre for Social Care*.

Mål med retningslinjen

Retningslinjen gir anbefalinger om hvordan man kan oppdage og reagere på overgrep (*abuse*) og omsorgssvikt (*neglect*) av barn og unge under 18 år. Den dekker praksis relatert til barn og unge (inkludert ufødte barn) som er i risiko for, som opplever, eller som har opplevd overgrep eller omsorgssvikt, samt praksis relatert til foreldre eller omsorgspersoner. Hensikten er å gi alle som arbeider i yrker hvor man kommer i kontakt med barn og unge hjelp til å se tegn til overgrep og vanskjøtsel, og kjennskap til hvordan man skal reagere. Den skal også støtte praktikere som utfører undersøkelser og som gir tidlig hjelp og tiltak.

Vi har oversatt «*abuse*» og «*neglect*» til henholdsvis «*overgrep*» og «*omsorgssvikt*».

For kliniske tegn på overgrep og omsorgssvikt (inkludert fysiske skader) henvises det til en NICE-retningslinje om mishandling av barn (6).

Retningslinjen er for

- Alle praktikere som gjennom jobben har kontakt med barn og unge
- Praktikere med ansvar relatert til å vurdere risiko og behov, sørge for tidlig hjelp og tiltak for barn, unge, foreldre og omsorgspersoner
- Tjenesteleverandører og ledere av tjenester for barn og unge

Metode brukt i utvikling av retningslinjen

Anbefalingene i retningslinjen er basert på beste tilgjengelige kunnskap, inkludert forskning, ekspertuttalelser og innspill fra en referansegruppe for barn og unge. Da ar-

beidet med retningslinjen startet benyttet de metodikken beskrevet i *Social Care Guidance Manual* (2013), og fra januar 2015 benyttet de den nåværende manualen for utvikling av retningslinjer, *Developing NICE guidelines: The Manual* (2014).

Fremgangsmåten, slik den fremgår i manualen fra 2014, består av følgende trinn:

- Emne fremlegges for NICE
- Mål/omfang: Et utkast til mål/omfang, sentrale temaer og forskningsspørsmål skrives, revideres etter innspill fra interessenter, publiseres
- Utvikling av retningslinjen: Enighet om forskningsspørsmål, litteratursøk, eventuelt innhenting av kunnskap fra interessenter, sammenfatning av kunnskapsgrunnlag og økonomiske analyser, komitéen diskuterer kunnskapsgrunnlaget og ekspertuttalelser, og formulerer utkast til anbefalinger
- Utkast til retningslinje frigis for innspill fra interessenter
- Retningslinje revideres
- Retningslinje kvalitetsjekkes og godkjennes av NICE
- Publisering
- Oppdatering

Støttedokumenter og kunnskapsgrunnlaget er tilgjengelig på nettsiden:

<https://www.nice.org.uk/guidance/ng76/evidence>

Innhold i retningslinjen

Retningslinjen dekker åtte hovedområder:

1. Prinsipper for arbeid med barn, unge, foreldre og omsorgspersoner
2. Faktorer som øker barnets sårbarhet for overgrep og omsorgssvikt
3. Gjenkjenne overgrep og omsorgssvikt av barn
4. Vurdere risiko og behov relatert til overgrep og omsorgssvikt av barn
5. Tidlig hjelp for familier som viser tegn til overgrep og omsorgssvikt av barn
6. Respons fra flere instanser på overgrep og omsorgssvikt av barn
7. Terapeutiske tiltak for barn, unge og familier etter overgrep og omsorgssvikt av barn
8. Planlegging og levering av tjenester

5 B. Hvordan svarer retningslinjen på spørsmålene

Retningslinjen fokuserer på anbefalinger om hvordan man kan oppdage og reagere på misbruk og omsorgssvikt hos barn og unge under 18 år. Retningslinjen inkluderer gjennomgående konkrete anbefalinger knyttet til hvordan man kan sikre barn og ungdom og foreldre og omsorgspersoners medvirkning i disse prosessene. Anbefalingene vi vurderer som mest relevante er listet opp under.

Arbeid med barn og ungdom

1.1.1 Ta en barnesentrert tilnærming til alt arbeid med barn og unge.

Involver dem i beslutningsprosesser i størst mulig grad avhengig av alder og utviklingsnivå.

1.1.2 Benytt ulike metoder (for eksempel tegning, bøker eller aktiviteter hvis hensiktsmessig) for kommunikasjon med barn og unge. Tilpass kommunikasjon til:

- Alder og utviklingsnivå
- Eventuelle funksjons- eller utviklingshemninger, læringsvansker, nedsatt hørsel og syn, søke hjelp fra spesialister om nødvendig
- kommunikasjonsbehov, for eksempel ved hjelp av kommunikasjonshjelpemidler eller
- tolk (sørg for at tolken ikke er et familiemedlem).

1.1.3 I alle samtaler med barn og unge der det er bekymring om barnemishandling og omsorgssvikt:

- Forklar konfidensialitet og når du kanskje trenger å dele spesifikk informasjon, og med hvem
- Vær følsom og empatisk
- Lytt aktivt og bruk åpne spørsmål
- Finn ut deres synspunkter og ønsker
- Sjekk din forståelse av hva barnet har fortalt deg
- Vær følsom overfor enhver religiøs eller kulturell tro
- Bruk vanlig språk og forklar eventuelle tekniske begreper
- Jobb i tempoet til barnet eller den unge
- Gi dem muligheter til å stoppe samtalen eller forlate rommet, og
- Følg dette opp hvis dette skjer
- Forklar hva som vil skje videre og når.

1.1.5 Hvis interaksjonen med barnet eller ungdommen innebærer å berøre dem (for eksempel, en medisinsk undersøkelse) forklar hva du skal gjøre og be om samtykke. Hvis barnet, den unge eller foreldrene ikke er enige, må du respektere deres ønsker med mindre berøring av dem er viktig for behandlingen (søk juridisk råd først om ikke behovet for behandling er umiddelbart).

1.1.6 Dokumenter samtaler med barn og unge om barnemishandling og omsorgssvikt, og eventuelle etterfølgende inngrep etter behov til deres alder, utviklingsnivå og språklige evner. Dette kan være skriftlig eller et annet format som passer for å møte barnet eller ungdommens kommunikasjonsbehov. Sørg for at du:

- Presenter uttalelsene deres nøyaktig, ved å bruke deres faktiske ord med mindre det er god grunn til ikke å gjøre det, for eksempel hvis dette omfatter informasjon om et annet barn eller en annen person.
- Sjekk at de har forstått og er enige i det som er dokumentert (dette kan inkludere at dere begge signerer dokumentet) og registrerer dersom det er uenigheter.

1.1.7 Del rapporter og planer med barnet eller ungdommen på en måte som er passende for deres alder og forståelse.

1.1.8 Forklar tydelig hvordan dere vil jobbe sammen med barnet/ungdommen og gjør det du har sagt at du vil gjøre. Hvis omstendighetene endres og dette ikke lenger er mulig, forklar hvorfor så snart som mulig, og tilby alternativer.

1.1.9 Bli enig med barnet/ ungdommen (hvis det er passende for alderen) om hvordan dere skal kommunisere med hverandre. Gi dem kontaktinformasjon, inkludert for tjenester som er tilgjengelig utenfor arbeidstid. Når du kontakter dem:

- Vær bevisst på barnets/ungdommens sikkerhet, for eksempel om en gjerningsmann kan ha tilgang til personens telefon
- Bli enig i hva som skal skje hvis du kontakter dem og de ikke svarer, for eksempel at du skal følge opp med en utpekt pårørende/kontaktperson.

Arbeid med foreldre og omsorgspersoner

1.1.10 Målet er å bygge gode samarbeidsforhold med foreldre og omsorgspersoner for å oppmuntre dem til engasjement og deltakelse. Dette burde involvere:

- Lytt aktivt til dem, og hjelp dem å takle den eventuelle følelsesmessige effekten av din involvering med familien
- Vær åpen og ærlig
- Søk å styrke dem og engasjere dem i å finne løsninger
- Unngå skyld, selv om de kan være ansvarlige for barnemishandling eller omsorgssvikt
- Inviter, gjenkjenn og diskuter eventuelle bekymringer de har om spesifikke tiltak de vil bli tilbudt
- Identifiser hva de gjør bra, og bygg videre på dette
- Gjør justeringer for eventuelle faktorer som kan gjøre det vanskeligere for dem å få støtte, for eksempel flyktningstatus, langvarig sykdom, utviklingsforstyrrelser, psykiske problemer, funksjonshemming eller lærings vansker
- Vær følsom for religiøs eller kulturell tro
- Arbeid på en måte som gjør at tillit kan utvikles samtidig som man opprettholder faglige grenser
- Oppretthold profesjonell nysgjerrighet og spør, samtidig som man bygger gode relasjoner

1.1.11 Når du arbeider med foreldre og omsorgspersoner:

- Vær pålitelig og tilgjengelig
- Gi klar informasjon om hvem de kan kontakte, inkludert i en nødsituasjon
- Hold dem informert, og forklar hvilken informasjon som har vært delt, og med hvem
- Støtt opp under kommunikasjonsbehov, for eksempel ved å bruke kommunikasjonshjelpemidler eller tolk
- Samtykk om gjengivelse av samtaler, og del relevante dokumenter og planer
- Være tydelig på problemene og bekymringene som har ført til din involvering, og informer foreldre og omsorgspersoner når disse bekymringene er løst
- Vær tydelig på den juridiske konteksten

Retningslinje 6 – *Antisocial behaviour and conduct disorders in children and young people: recognition and management (2013)*

Nedenfor beskriver vi A) de viktigste trekkene i retningslinjen og B) hvordan retningslinjen besvarer Bufdirs spørsmål.

6 A. Beskrivelse av retningslinjen

Tittel, forfatter, årstall, publikasjonssted, antall sider

Antisocial behaviour and conduct disorders in children and young people: recognition and management. Clinical guideline [GC158], NICE, 2013 (7).

Kompakt versjon 37 sider; full versjon 469 sider.

Nettside: <https://www.nice.org.uk/guidance/cg158>

Denne retningslinjen er grunnlaget for kvalitetsstandarden *Attention deficit hyperactivity disorder* [QS39], som er tilgjengelig her: <https://www.nice.org.uk/guidance/qs39> og kvalitetsstandarden *Antisocial behaviour and conduct disorders in children and young people*, som er tilgjengelig her: <https://www.nice.org.uk/guidance/qs59>

Type publikasjon, land, forfattere, oppdragsgivere

Retningslinje utarbeidet av National Institute for Health and Clinical Excellence (NICE) og Social Care Institute for Excellence (SCIE), UK.

Mål med retningslinjen

Retningslinjen dekker gjenkjenning og håndtering av asosial atferd og atferdsforstyrrelser hos barn og unge under 19 år. Hensikten er å forbedre omsorg ved å identifisere barn og unge som er i fare for å utvikle atferdsforstyrrelser og når tiltak kan forhindre utvikling av atferdsforstyrrelser. Retningslinjen gir også anbefalinger om kommunikasjon for å støtte fagpersoner i å bygge relasjoner med barn og unge og involvere dem i sin egen omsorg.

Retningslinjen er for

- Fagpersoner innen helse- og sosialtjenesten
- Tjenesteleverandører
- Barn og unge under 19 år som har, eller er i risiko for å utvikle, asosial atferd og atferdsforstyrrelser, samt deres familie og omsorgspersoner

Metode brukt i utvikling av retningslinjen

Anbefalingene i retningslinjen er basert på beste tilgjengelige kunnskap. Den ble utviklet i henhold til *The Guidelines Manual* fra NICE. Arbeidsgruppen bestod av fagpersoner innen helse- og sosialtjenesten, brukerrepresentanter og tekniske eksperter, med støtte fra the National Collaborating Centre for Mental Health (NCCMH). Prosessen med å utarbeide retningslinjen bestod av syv steg:

1. Definere omfang, dette beskriver hva som vil inkluderes (og ikke inkluderes) i retningslinjen
2. Definere forskningsspørsmål som dekker områdene som retningslinjen skal omhandle
3. Utvikle en protokoll for den systematiske oversikten, spesifisere søkestrategi and metode for å sammenfate resultatene for hvert forskningsspørsmål
4. Syntetisere data i henhold til protokollen
5. Utarbeide evidensprofiler og oppsummere ved bruk av GRADE-tilnærmingen
6. Vurdere resultatenes implikasjoner for klinisk praksis og oppnå konsensus på områder der det ikke finnes forskning
7. Besvare forskningsspørsmålene med kunnskapsbaserte anbefalinger for klinisk praksis

Denne prosessen er beskrevet i kapittel tre i den utvidete versjonen av retningslinjen.

Støttedokumenter og kunnskapsgrunnlaget er tilgjengelig på nettsiden:

<https://www.nice.org.uk/guidance/cg158/evidence>

Innhold i retningslinjen

Retningslinjen dekker syv hovedområder:

- 1.1 Overordnede prinsipper
 - 1.2 Selektiv forebygging
 - 1.3 Identifisering og vurdering
 - 1.4 Identifisering av effektive tiltak
 - 1.5 Psykososiale inngrep - behandling og forebygging
 - 1.6 Farmakologiske inngrep
 - 1.7 Organisering og levering av tjenester
-

6 B. Hvordan svarer retningslinjen på spørsmålene

Retningslinjen fokuserer på gjenkjenning og håndtering av asosial atferd og atferdsforstyrrelser hos barn og unge under 19 år. Retningslinjen inkluderer konkrete råd for hvordan tjenester og fagpersoner kan sikre god kommunikasjon og involvering av barn og unge og deres foreldre eller omsorgspersoner i alle prosesser knyttet til behandling og håndtering av atferdsproblemene.

Anbefalingene vi vurderer som mest relevante er listet opp under.

Etablering av relasjoner med barn og ungdom og deres foreldre eller omsorgspersoner

1.1.7 Personell bør utvikle et positivt, omsorgsfullt og tillitsfullt forhold til barnet/ungdommen og foreldre eller omsorgspersoner for å oppmuntre til deltagelse i tjenestene.

1.9 Hvis barnet/ungdommen er samtykkekompetent (*Gillick competent*) spør dem om hvilken informasjon som kan deles før forhold diskuteres med foreldrene eller omsorgspersoner.

1.1.10 Når du arbeider med barn og unge med en atferdsforstyrrelse og deres foreldre eller omsorgspersoner:

- Sørg for at diskusjoner foregår i settinger der konfidensialitet, personvern og verdighet respekteres
- Vær tydelig med barnet/ungdommen og deres foreldre eller omsorgspersoner om grenser for konfidensialitet (det vil si hvilke helsepersonell som har tilgang til informasjon om diagnosen og behandlingen og under hvilke omstendigheter dette kan deles med andre)

1.1.11 Når du koordinerer omsorg og diskuterer behandlingsbeslutninger med barn/ungdom og deres foreldre eller omsorgspersoner, må du sørge for at:

- Alle involverte forstår formålet med møter og hvorfor det kan være behov for å dele informasjon mellom tjenester
- At retten til konfidensialitet respekteres gjennom hele prosessen

Arbeid med foreldre og omsorgspersoner

1.1.12 Hvis foreldre eller omsorgspersoner er involvert i behandlingen, diskuter med barnet/ungdommen i henhold til utviklingsnivå, emosjonell modenhet og kognitiv kapasitet hvordan de vil at de skal være involvert. Slike diskusjoner bør finne sted med jevne mellomrom for å ta hensyn til eventuelle endringer i omstendighetene inkludert endring i barnets/ungdommens utviklingsnivå.

1.1.13 Vær oppmerksom på at foreldre og omsorgspersoner kan føle skyld for barnets problemer og oppleve å bli stigmatisert grunnet deres kontakt med hjelpeapparatet. Når du tilbyr tiltak som foreldreopplæringsprogrammer, må du ta direkte opp eventuelle bekymringer de har og angi årsakene til og formålet med tiltaket.

Kommunikasjon og informasjon

1.1.15 Når du kommuniserer med barn og unge med en atferdsforstyrrelse og deres foreldre eller omsorgspersoner:

- Ta hensyn til barnet/ungdommens utviklingsnivå, emosjonell modenhet og kognitiv kapasitet, inkludert læringsvansker, syns- eller hørselsproblemer, eller forsinkelser i språkutvikling eller sosiale kommunikasjonsvansker
- Bruk klarspråk og forklar tydelig klinisk språk; tilpass kommunikasjonsstrategier til personens språkevne, for eksempel ved å dele opp informasjon, sjekke om informasjonen ble forstått, og oppsummere
- Sjekk at barnet/ungdommen og deres foreldre eller omsorgspersoner forstår hva som blir sagt
- Bruk kommunikasjonshjelpemidler (som bilder, symboler, stor skrift, punktskrift, forskjellige språk eller tegnspråk) om nødvendig

1.1.16 Når du gir informasjon til barn og unge med en atferdsforstyrrelse og deres foreldre eller omsorgspersoner, må du forsikre deg om at du er:

- Kjent med lokale og nasjonale kilder (organisasjoner og nettsteder) for informasjon og/eller støtteordninger til barn og unge med atferdsforstyrrelser og deres foreldre eller omsorgspersoner
- Kan diskutere og gi råd om hvordan de får tilgang til disse ressursene
- Er i stand til å diskutere og aktivt støtte barnet/ungdommen og deres foreldre eller omsorgspersoner til å ta i bruk disse ressursene.

1.1.17 Når du kommuniserer med et barn/ungdom, bruk forskjellige kommunikasjonsplattformer inkludert brev, telefonsamtaler, e-post eller tekstmeldinger, i henhold til deres preferanser.

Kultur etnisitet og sosial inklusjon

1.1.18 Når du arbeider med barn og unge med en atferdsforstyrrelse og deres foreldre eller omsorgspersoner:

- Ta hensyn til at stigma og diskriminering ofte er forbundet med bruk av psykiske helsetjenester
- Vær respektfull og følsom overfor barns/ungdoms kjønn, seksuelle legning, sosioøkonomiske status, alder, bakgrunn (inkludert kulturell, etnisk og religiøs bakgrunn) og enhver funksjonshemming
- Vær oppmerksom på mulige variasjoner i fremstilling av psykiske helseproblemer hos barn og unge av ulike kjønn, aldre, kulturell, etnisk, religiøs eller annen mangfoldig bakgrunn

Helhetlig vurdering (comprehensive assessment)

1.3.8 En helhetlig vurdering av barn/ungdom med mistanke om atferdsforstyrrelse bør foretas av fagpersoner som er kompetente til å gjennomføre vurderingen og bør:

- Tilby barnet/ungdommen muligheten til å møte involverte fagpersoner alene
- Involvere en forelder, omsorgsperson eller annen tredjepart som kjenner barnet/ungdommen og som har kjennskap til nåværende og tidligere oppførsel
- Involvere om nødvendig mer enn en fagperson for å sikre at en helhetlig vurdering blir gjennomført.

1.3.16 Utvikle en omsorgsplan sammen med barnet/ungdommen og deres foreldre eller omsorgspersoner som inkluderer en vurdering av deres behov, vurdering av risiko for seg selv eller andre, og ytterligere vurderinger som kan være nødvendige. Dette bør omfatte utvikling av atferdsforstyrrelsen samt tilknyttede atferdsproblemer, eventuelle sameksisterende psykiske eller fysiske helseproblemer og tale-, språk- og kommunikasjonsvansker, sett i sammenheng med:

- Eventuelle personlige, sosiale, yrkesmessige, bosteds eller pedagogiske behov
- Foreldrenes eller omsorgspersoners behov
- Styrkene til barnet/ ungdommen og deres foreldre eller omsorgspersoner

Referanser

1. National Institute of Health and Care Excellence (NICE). Children's attachment: attachment in children and young people who are adopted from care, in care or at high risk of going into care. London: National Institute of Health and Care Excellence; 2015. NICE guideline [NG26]. Tilgjengelig fra: <https://www.nice.org.uk/guidance/ng26>
2. National Institute of Health and Care Excellence (NICE). Social and emotional wellbeing: early years. London: National Institute of Health and Care Excellence; 2012. Public health guideline [PH40]. Tilgjengelig fra: <https://www.nice.org.uk/guidance/ph40>
3. National Institute of Health and Care Excellence (NICE). Looked-after children and young people. London: National Institute of Health and Care Excellence 2010. Public health guideline [PH28]. Tilgjengelig fra: <https://www.nice.org.uk/guidance/ph28>
4. National Institute of Health and Care Excellence (NICE). Transition from children's to adults' services for young people using health or social care services. London: National Institute of Health and Care Excellence; 2016. NICE guideline [NG43]. Tilgjengelig fra: <https://www.nice.org.uk/guidance/ng43>
5. National Institute of Health and Care Excellence (NICE). Child abuse and neglect. London: National Institute of Health and Care Excellence; 2017. NICE guideline [NG76]. Tilgjengelig fra: <https://www.nice.org.uk/guidance/ng76>
6. National Institute of Health and Care Excellence (NICE). Child maltreatment: when to suspect maltreatment in under 18s. London: National Institute of Health and Care Excellence; 2009. Clinical guideline [CG89]. Tilgjengelig fra: <https://www.nice.org.uk/guidance/cg89>
7. National Institute of Health and Care Excellence (NICE). Antisocial behaviour and conduct disorders in children and young people: recognition and management. London: National Institute of Health and Care Excellence; 2013. Clinical guideline [CG158]. Tilgjengelig fra: <https://www.nice.org.uk/guidance/cg158>

Vedlegg

Vedlegg 1: Søkestrategi for FHI sitt litteratursøk

Foreldre og barns medvirkning i barnevernet

Søk etter retningslinjer fra Norge, Sverige, Danmark, Storbritannia, New Zealand og Australia

Søk utført av Ingvild Kirkehei, FHI

Dato for søk: 1.-4. mars 2021

Norge

Helsebibliotekets retningslinje-base Søk: barnevern brukermedvirkning, barn brukermedvirkning, foreldre brukermedvirkning, medbestemmelse, involver barnevern.	Nasjonal retningslinje for gravide i legemiddelassistert rehabilitering (LAR) og oppfølging av familiene frem til barnet når skolealder Se kap. 8.3.4 Barnevernet og kap. 5 Brukermedvirkning og etikk. Utredning, behandling og oppfølging av personer med psykose Kapittel om brukermedvirkning: Kap. 2.3.1 Pårørende til ungdom
Helsedirektoratet - Nasjonale faglige retningslinjer, veiledere, prioriteringsveiledere og pakkeforløp Søk: brukermedvirkning, medbestemmelse, medvirkning, barnevern, involver.	Brukermedvirkning Temaside, ikke retningslinje. Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge. Helsedirektoratet Også funnet i Bufdirs søk. Pårørendeveileder Mulig noe om brukermedvirkning her, men usikker på om det er relevant.

Alle søk avgrenset til retningslinjer	
RBUP – Regionssenter for barn og unges psykiske helse Søk: brukermedvirkning	Ingen nye relevant treff

Sverige

Socialstyrelsen Søk: delaktighet, avgrenset til «Verksamhetsområden socialtjänst», barn och familj Gjennomgang av alle temaer	Ingen relevante Jeg finner flere rapporter kalt “Kunnskapsstød” om temaet, men ingen retningslinjer (se eksempler nederst i dokumentet).
Inspektionen för vård och omsorg (IVO) Søk: riktlinjer delaktighet, delaktighet förälder, delaktighet barn, riktlinjer barn	Ingen relevante
Kunnskapsguiden.se Søk: delaktighet – avgrenset til “publikationer”. Søk på riktlinjer barn, riktlinjer förälder	Jeg finner en temaside med navn “Delaktighet och inflytande” . Den viser til ulike ressurser og rapporter, men ingen som er beskrevet som retningslinjer. En annen temaside “Handläggning och dokumentation med barnet i centrum” , viser til en del håndboker, men ingen retningslinjer. Delaktighet, skolgång och hälsa Retningslinje?
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)	Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa m.m. Retningslinje?

Søk: Gjennomgang av alle publikasjoner. Søk på ordet “riktlinjer” i Vårdnad, boende och umgänge (isydistribution.se)	<u>Barnets rätt att komma till tals. I: Om barnet behöver ny vårdnadshavare. Socialstyrelsen.</u> Retningslinje?
--	--

Danmark

<u>Socialstyrelsen</u> Søk: medbestemmelse, selvbestemmelse, inddragelse Gjennomgang av listen over alle “nationale retningslinjer og forløbsbeskrivelser” Gjennomgang av temaer på Vidensportalen.dk	<u>Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser</u> Se kap 2.2 - Inddragelse som pejlemærke for kvalitet i sagsbehandlingen <u>RETNINGSLINJER OG ANBEFALINGER FOR AFTALE OM GOD OPFØRSEL – Et redskab i SSP arbejdet med bekymrende adfærd hos unge</u> Usikker på relevans. Sitat fra innledning: “Igennem samarbejdet mellem Skole, Socialforvaltning og Polit (SSP) kan kommunen få identificeret unge med bekymrende – men endnu ikke egentlig kriminel – adfærd. Hvis AGO vurderes som det rette redskab for den unge, kan SSP involvere den unge og forældrene i atforebygge den negative udvikling ved at adressere det problematiske i den unges adfærd såvel som inddrage og ansvarliggøre den unge i at skabe en positiv forandring.” <u>Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af tilknytningsundersøgelser</u> «Retningslinjerne beskriver blandt andet, hvad en tilknytningsundersøgelse er, hvornår den er relevant at iværksætte, hvordan der arbejdes med opgavebeskrivelse og inddragelse, samt hvordan den gode undersøgelse bygges op, gennemføres og anvendes.» <u>Temaside om “Inddragelse”</u> Det er ikke beskrevet som en retningslinje, men innholdet ser ut til å være forskningsbasert. Se litteratursliste og metodebeskrivelse her: <u>Litteraturliste — Vidensportalen på det sociale område</u> (finder ingen retningslinjer på litteraturlisten, men et par håndbøker)
---	--

	<u>Temaside om "Netværksinndragende metoder".</u> Ikke beskrevet som retningslinje, men viser til konkrete verktøy og sjekklister
<u>Sundhedsstyrelsen</u> Søk: inndragelse, brugerinndragelse, inndragelse børn, inndragelse unge, inndragelse forældre	Ingen relevante. Kun helsefag.
<u>Social og ældreministeriet</u> Søk: inndragelse, brukerinndragelse, selvbestemmelse, medbestemmelse	Finner noen av publikasjonene som allerede er identifisert hos Socialstyrelsen.
<u>Ankestyrelsen</u> Søk: inndragelse, retningslinje	Flere rapporter om "inndragelse", men ingen retningslinjer, utover de som allerede er nevnt.

Storbitannia

<u>NICE</u> Søk: Gjennomgang av titler på temasiden "Using NICE guidance in social work". Resources relevant to: families and relationships settings, mental health services og learning disability settings Gjennomgang av listen over alle <u>"social care guidelines"</u>	Retningslinjer funnet i Bufdirs søk og vurdert som relevante av FHI: <u>Looked-after children and young people. Public health guideline [PH28]</u> <u>Surveillance report 2017 – Looked-after children and young people NICE guideline PH28</u> <u>Social and emotional wellbeing: early years. Public health guideline [PH40]</u> <u>Children's attachment: attachment in children and young people who are adopted from care, in care or at high risk of going into care. NICE guideline [NG26]</u>
---	---

	Se også (retningslinjer funnet i FHIs søk): Transition from children's to adults' services for young people using health or social care services Harmful sexual behaviour among children and young people. NICE guideline [NG55] "This guideline includes recommendations on: [...] engaging with families and carers before an intervention begins" Transition from children's to adults' services. Quality standards [QS140] Transition between inpatient mental health settings and community or care home settings. NICE Guideline [NG53] Se kap. 1.4: Support for families, parents and carers throughout admission 2016 Community engagement: improving health and well-being and reducing health inequalities. NICE Guideline [NG 44] Violence and aggression: short-term management in mental health, health and community settings. NICE guideline [NG10] Involving service users in decision-making
Scottish Intercollegiate Guidelines Network (SIGN)	Ingen relevante

Søk: Gjennomgang av listen over alle retningslinjer	
Gov.UK - Department of Health, Social Services and Public Safety - Department for Education Søk på Guidance and regulation: Topics: Health and social care; social care, welfare, parenting, childcare and children's services; children's health and welfare Søkeord: parent, children, social work	Schools, colleges and children's services Looked-after children Promoting the health and well-being of looked-after children. Nevner litt om medvirkning ulike steder. Guidance. Children's Social Care Innovation Programme: insights and evaluation Evaluation and summary reports for the Children's Social Care Innovation Programme (CSCIP) grouped by theme. Guidance. Ofsted's involvement strategy 2011-15 Retningslinje?
Social Care Institute for Excellence (SCIE) Gjennomgang av listen over alle "guides". Søk: participation, involving	Co-production Temaside med ulike retningslinjer. Co-production in social care: What it is and how to do it Involving children and young people in developing social care. SCIE Guide 11. Think child, think parent, think family: a guide to parental mental health and child welfare. Nevner noe om medvirkning. Mental health service transitions for young people SCIE Guide 44. Accessible and easy to use mental health services: Involving young people and their families in service design.

	<u>SCIE/NICE recommendations on looked after children: Promoting the quality of life of looked-after children and young people</u> <u>SCIE Guide 40</u> “This is NICE and SCIE’s formal guidance on improving the physical and emotional health and wellbeing of looked-after children and young people.”. Mulig samme som en av NICE-retningslinjene vi har funnet. <u>Participation - finding out what difference it makes. Guide 20</u> <u>Promoting resilience in fostered children and young people.</u> <u>The participation of adult service users, including older people, in developing social care. SCIE Guide 17</u> Usikker på om denne er relevant, siden den omhandler voksne. Mulig noe om foreldre. <u>Framework for patient and public participation in primary care commissioning</u> <u>Principles of participation</u> Temaside. Inneholder det meste av det som er nevnt over.
<u>Scottish Government</u> Søk: participation, avgrenset til “Advice and guidance”.	<u>Decision-making: children and young people's participation</u> 2020 <u>Children's advocacy guidance</u> 2014 <u>Children and Young People (Scotland) Act 2014: National Guidance on Part 12: Services in relation to Children at Risk of Becoming Looked After, etc</u> <u>Independent advocacy: guide for commissioners</u>

<u>Welsh Government</u> Søk: Gjennomgang av alle under kategoriene 'Children and families' - 'Guidance'	<u>Parenting engagement and support guidance for providers</u> <u>Independent Professional Advocacy. National Standards and Outcomes Framework for Children and Young People in Wales.</u> <u>Children and young people's participation standards: good practice guide</u>

Australia

<u>Family Court of Australia</u> Søk: Gjennomgang av publikasjoner avgrenset til «children» og «parents»	Ingen relevante
<u>Australian Government. Department of Social Services</u> Søk: Gjennomgang av emnet «families and children»	<u>Father-inclusive practice guide</u> Finner ellers ingen retningslinjer. Se noen rapporter i listen nederst i dokumentet.
<u>Australian Clinical Practice Guidelines</u> Søk: Advanced search: child, children, parent, parents	Ingen relevante
<u>CAHS Library: Point of Care/Guidelines</u> Søk: Gjennomgang av listen over «Australian guidelines»	<u>Guidelines for Protecting Children 2015</u> Nevner user participation noen steder.

<u>Australian Institute of Family Services</u> Søk: title, subject: participation guideline, involvement guideline	Ingen relevante treff
---	-----------------------

New Zealand

<u>Ministry of Health</u> Søk: Søk på children, parents i alle «guides and standards»	<u>Better Times. Contributing to the Mental Health of Children and Young People</u> Nevner brukermedvirkning, men usikker på om det står noe om hvordan. <u>Supporting Parents, Healthy Children. Supporting parents with mental illness and or addiction and their children: A guideline for mental health and addiction services.</u> Nevner brukermedvirkning, men usikker på om det står noe om hvordan.
<u>Ministry of Social Development</u> Søk: Gjennomgang av alle «service guidelines»	<u>Family-Centred Services (Direct Services) Guidelines</u> Nevner brukermedvirkning, men usikker på om det står noe om hvordan.

Internasjonale kilder

<u>Guidelines International Network library of guidelines (G-I-N)</u> Søk: social care, social welfare, child welfare, welfare, social Alle søk avgrenset til land Australia, GB, DK	Finner et par NICE-retningslinjer som kanskje er relevante. Se i tabellen over for retningslinjer fra NICE.
<u>National Guidelines Clearinghouse</u> Søk: Text contents: welfare, social work, social worker, social workers	Finner et par NICE-retningslinjer som kanskje er relevante. Se i tabellen over for retningslinjer fra NICE.
<u>Trip</u>	Ingen nye relevante treff.

Søk: (title:user involvement or title:user participation) and (child* or young or adolesc* or youth or parent*)	
--	--

Vedlegg 2: Ekskluderte publikasjoner med begrunnelse

Liste over ekskluderte publikasjoner fra FHI sitt litteratursøk

- Nasjonal retningslinje for gravide i legemiddelassistert rehabilitering (LAR) og oppfølging av familiene frem til barnet når skolealder, 2019 (Norge)
<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/gravide-i-lar/nasjonal-faglig-retningslinje-for-gravide-i-lar-og-oppfolging-av-familiene-frem-til-barnet-nar-skolealder-2011>
Ikke relevant: Inneholder et eget avsnitt om brukermedvirkning og etikk med hjemmel i lover og forskrifter. Samt dette rådet: Oppfølgingen bør være avtalt, individuelt tilpasset barnet og familien, sikre kontinuitet, samt være lagt til rette for brukermedvirkning. Gradert D (D= basert på de kliniske erfaringer i gruppen som har utviklet retningslinjene og annen involvert ekspertise, samt vurderinger av etiske, politiske og økonomiske forhold.) Mangler kunnskapsgrunnlag basert på forskning
- Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser, 2021 (Danmark)
<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/retningslinjer-for-udarbejdelse-og-anvendelse-af-foraeldrekompetenceundersogelser>
Ikke relevant: Råd om hvordan barn og foreldre skal involveres i foreldrekompetansundersøkelser og hvilke hensyn som bør tas i den forbindelse. Henviser til danske lover og forskrifter, annet kunnskapsgrunnlag er ikke synlig
- Socialstyrelsen, Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser, 2021 (Sverige)
Ikke relevant: Råd om involvering av barn og foreldre med hjemmel i lovverk
- SCIE/NICE recommendations on looked after children: Promoting the quality of life of looked-after children and young people SCIE Guide 40, 2010 (UK)
<https://www.scie.org.uk/publications/guides/guide40/>
Ikke relevant. Overlapper med allerede inkludert retningslinje: *Looked-after children and young people*. Public health guideline [PH28]. NICE, 2010
- Australian Government. Department of Social Services (2009) - Father-inclusive practice guide.
Ikke relevant: En guide for hvordan få fedre mer involvert, men mangler kunnskapsgrunnlag
- Helsebibliotekets retningslinjebase. Utredning, behandling og oppfølging av personer med psykoselidelser. Kapittel om brukermedvirkning: Kap. 2.3.1 Pårørende til ungdom.
Ikke relevant: ikke konkrete råd om brukermedvirkning, kun at det er viktig med informasjon til foresatte

- Helsedirektoratet - Nasjonale faglige retningslinjer, veiledere, prioriteringsveiledere og pakkeforløp. [Brukervedvirkning](#)

Ikke relevant: generell temaside om brukervedvirkning

- Helsedirektoratet - Nasjonale faglige retningslinjer, veiledere, prioriteringsveiledere og pakkeforløp. [Påværendeveileder](#)

Ikke relevant: Denne veilederen handler om involvering av og støtte til påværende i hele helse- og omsorgstjenesten. Virker for generell. Noen råd med grunnlag i lovverk

- Kunnskapsguiden.se. ["Delaktighet och inflytande"](#).

Ikke relevant: temaside, ikke retningslinje

- Kunnskapsguiden.se. ["Handläggning och dokumentation med barnet i centrum"](#).

Ikke relevant: temaside, ikke retningslinje

- Kunnskapsguiden.se. Delaktighet, skolgång och hälsa

Ikke relevant: Temaside, ikke konkrete råd.

- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF). [Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa](#)

Ikke relevant: ikke konkrete råd om involvering.

- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF). [Barnets rätt att komma till tals. I: Om barnet behöver ny vårdnadshavare. Socialstyrelsen.](#)

Ikke relevant: ikke konkrete råd om involvering.

- Socialstyrelsen. [RETNINGSLINJER OG ANBEFALINGER FOR AFTALE OM GOD OPFØRSEL – Et redskab i SSP arbejdet med bekymrende adfærd hos unge.](#)

Ikke relevant: er et verktøy for å forebygge kriminell atferd hos unge

- Socialstyrelsen. [Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af tilknytningsundersøgelser](#)

Ikke relevant: Inneholder noen råd om medvirkning gjennom innhenting av informasjon/undersøkelse av barnet, pleieforeldre og foreldre, men har ikke tydelig kunnskapsgrunnlag

- Socialstyrelsen. [Temaside om "Inddragelse"](#)

Ikke relevant: Temaside om involvering, ikke konkrete råd

- Socialstyrelsen. [Temaside om "Netværksinddragende metoder"](#).
Ikke relevant: ingen konkrete råd.
- NICE (2016). [Harmful sexual behaviour among children and young people. NICE guideline \[NG55\]](#),
Ikke relevant: noen råd om involvering, men ikke relevant tematisk
- NICE (2016). [Transition between inpatient mental health settings and community or care home settings. NICE Guideline \[NG53\]](#)
Ikke relevant: om overgang mellom tjenesteledd innen helsetjenesten
- NICE (2016). [Community engagement: improving health and wellbeing and reducing health inequalities. NICE Guideline \[NG 44\]](#)
Ikke relevant: handler om samfunnsengasjement for å fremme helse og redusere ulikheter. Utforming av tjenester.
- NICE (2015). [Violence and aggression: short-term management in mental health, health and community settings. NICE guideline \[NG10\]](#)
Ikke relevant: om håndtering av vold og aggresjon. Ikke spesifikt rettet mot barn og unge eller barnevern.
- Social Care Institute for Excellence (SCIE). [Co-production](#)
Ikke relevant: Temaside om utforming av tjenester ("samproduksjon")
- Social Care Institute for Excellence (SCIE). [Co-production in social care: What it is and how to do it](#)
Ikke relevant: infoside, lenket fra den over. Om utforming av tjenester.
- Social Care Institute for Excellence (SCIE). [Framework for patient and public participation in primary care commissioning](#)
Ikke relevant: Krever registrering og innlogging for tilgang
- Social Care Institute for Excellence (SCIE). [Involving children and young people in developing social care. SCIE Guide 11.](#)
Ikke relevant: Virker å være en guide/rammeverk for involvering i utforming av tjenester.
- Social Care Institute for Excellence (SCIE). [The participation of adult service users, including older people, in developing social care. SCIE Guide 17](#)

Ikke relevant: Omhandler deltakelse i utvikling av tjenester

- Social Care Institute for Excellence (SCIE). [Think child, think parent, think family: a guide to parental mental health and child welfare.](#)

Ikke relevant (også identifisert i Bufdir sitt søk): Mer en overordnet guide for praksis, selv om den påpeker viktigheten av å involvere familier, så er det ikke så konkret og kunnskapsgrunnlaget er ikke synlig for hver anbefaling

- Social Care Institute for Excellence (SCIE). [Mental health service transitions for young people SCIE Guide 44. Accessible and easy to use mental health services: Involving young people and their families in service design.](#)

Ikke relevant: om utforming av tjenester

- Social Care Institute for Excellence (SCIE). [Participation - finding out what difference it makes. Guide 20](#)

Ikke relevant: om medvirkning i utforming/forbedring av tjenester

- Social Care Institute for Excellence (SCIE). [Promoting resilience in fostered children and young people.](#)

Ikke relevant: noen råd, men ikke tydelig kunnskapsgrunnlag for hvert råd

- Social Care Institute for Excellence (SCIE). [Principles of participation](#)

Ikke relevant: temaside som krever innlogging

- [Welsh Government](#) (2016), [Children and young people's participation standards: good practice guide,](#)

Ikke relevant: Kvalitetsstandarder som går spesifikt på deltakelse, men ikke synlig kunnskapsgrunnlag

- [Welsh Government](#) (2017), [Independent Professional Advocacy. National Standards and Outcomes Framework for Children and Young People in Wales](#)

Ikke relevant: ikke synlig kunnskapsgrunnlag

- [Welsh Government](#) (2014), [Parenting engagement and support guidance for providers](#)

Ikke relevant: Påpeker viktigheten av å involvere foreldre, men ikke konkrete råd, heller ikke synlig kunnskapsgrunnlag

- Scottish Government (2020). [Decision-making: children and young people's participation](#)

Ikke relevant: Samling av rapporter relatert til barn og unges medvirkning/involvering innen forskjellige temaer i Skotland.

- Scottish Government (2014). [Children's advocacy guidance](#)

Ikke relevant: Noen råd om å "hjelp" barn å uttrykke egne behov og synspunkter kunnskapsgrunnlag.

- [Scottish Government \(2016\)](#). CHILDREN AND YOUNG PEOPLE (SCOTLAND) ACT 2014: National Guidance on Part 12: Services in Relation to Children At Risk of Becoming Looked After, etc. Guidance.
<https://www.gov.scot/publications/children-young-people-scotland-act-2014-national-guidance-part-12/pages/4/>

Ikke relevant (også identifisert i Bufdirs søk): Påpeker viktigheten av involvering som underbygges med kilder, men ikke konkrete råd for praksis og kunnskapsgrunnlaget er ikke vurdert/gradert

- Scottish Government. [Independent advocacy: guide for commissioners](#)

Ikke relevant: Om uavhengig beslutningspåvirkning (independent advocacy), men ikke konkrete råd. Ikke tydelig kunnskapsgrunnlag.

Liste over ekskluderte publikasjoner fra Bufdir sitt søk

- Helsedirektoratet (2019). Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge. Nasjonal faglig retningslinje, 2019 (Norge)
<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/tidlig-oppdagelse-av-utsatte-barn-og-unge>
Ikke relevant. Vektlegger barns rett til medvirkning gjennomgående, også noe om å involvere foreldre. Råd med grunnlag i lovverk og forskrifter (f. eks. barnekonvensjon etc.)
- Helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Nasjonal faglig retningslinje, 2017 (Norge)
<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten>
Ikke relevant. Noen anbefalinger om hvordan sikre brukervedvirkning i helsestasjoner og skolehelsetjenesten: Innholdet i anbefalingene bygger på lov, forskrift og konsensus i arbeidsgruppa. Mangler forskningsbasert kunnskapsgrunnlag.
- NICE (2009). Child maltreatment: when to suspect maltreatment in under 18s. Clinical guideline [CG89]. Last updated: 09 October 2017.
<https://www.nice.org.uk/guidance/cg89/chapter/Introduction>
Ikke relevant En retningslinje for hvordan oppdage omsorgssvikt. Her er kunnskapsgrunnlaget presentert og vurdert i egne rapporter, men den omhandler ikke brukervedvirkning.
- Cafcass Cymru (Welsh Government) (2019). Children's resistance or refusal to spend time with a parent: practice guidance
<https://gov.wales/childrens-resistance-or-refusal-spend-time-parent-cafcass-cymru-practice-guidance>
Ikke relevant: Inneholder ikke konkrete råd om brukerinvolvering. Kunnskapsgrunnlaget for de ulike rådene er heller ikke tydelig
- Canadian Paediatric Society (2007). Multidisciplinary Guidelines on the Identification, Investigation and Management of Suspected Abusive Head Trauma. (Canada)
<https://www.cps.ca/en/documents/position/multidisciplinary-guidelines-abusive-head-trauma>
<https://www.cps.ca/uploads/documents/AHT.pdf>
Ikke relevant. The purpose of these multidisciplinary guidelines is to equip the health sector, law enforcement, child protection, and other involved disciplines or sectors with a tool to identify, investigate, and initially manage cases of suspected Abusive Head Trauma. Omhandler mer at man skal vise forsiktighet i forhold til å involvere familien i slike saker. Ikke synlig kunnskapsgrunnlag
- Children's Workforce Development Council (2009). Early identification, assessment of needs and intervention: the common assessment framework for children and young people: a guide for practitioners

<https://www.scie-socialcareonline.org.uk/early-identification-assessment-of-needs-and-intervention-the-common-assessment-framework-for-children-and-young-people-a-guide-for-practitioners/r/a11G00000017vGXIAY>

Krever innlogging, men har kommet inn på en del relaterte dokumenter. Inneholder ikke konkrete råd (muligens et relevant råd), men kunnskapsgrunnlaget er ikke synlig: [Common Assessment Framework \(CAF\) - Guidance for managers and practitioners \(barnet.gov.uk\)](#)

- Department for Education (2019). Child Safeguarding Practice Review Panel: practice guidance

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/793253/Practice_guidance_v_2.1.pdf

Tror ikke denne er relevant. En guideline for hvordan vurdere saker som omhandler barn i vanskeligheter, men inneholder ikke retningslinjer for hvordan involvere barn og ikke synlig kunnskapsgrunnlag

- Department of Health, Social Services and Public Safety (2013). Translating learning into action: an overview of learning arising from case management reviews in Northern Ireland 2003-2008. Practice guidance. (Northern Ireland).

<https://www.scie-socialcareonline.org.uk/translating-learning-into-action-an-overview-of-learning-arising-from-case-management-reviews-in-northern-ireland-2003-2008/r/a11G00000017r7MIAQ>

Ikke relevant- Ikke konkrete råd for involvering- en metode/fremgangsmåte for å vurdere/analysere case reviews

- Deloitte (2017). Guide for god praksis til vederlag

<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/vederlag-pa-plejefamilieområdet>
<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/vederlag-pa-plejefamilieområdet/@@download/publication>

Denne går med på administrasjon. Inneholder ikke konkrete råd og kunnskapsgrunnlaget er uklart

- Early Intervention Foundation (2017). Commissioning parenting and family support for troubled families. Practice guidance. Subject terms: commissioning, cost effectiveness, family support, parenting, evidence-based practice, complex needs, poverty, families, intervention, early intervention

<https://www.scie-socialcareonline.org.uk/commissioning-parenting-and-family-support-for-troubled-families/r/a110f00000RCw9dAADpdf>
[commissioning-parenting-family-support-troubled-families.pdf](#)

Ikke relevant, Ikke konkrete råd for involvering av barn og foreldre

The aim of this report is to support policymakers, practitioners and commissioners to make informed choices.

- Family Court of Australia (2007). A Guideline for Family Law Courts and Children's Contact Services

[A guideline for Family Law Courts and Childrens Contact Services \(familycourt.gov.au\)](http://familycourt.gov.au)

The guideline has been developed to assist those involved with families in conflict over time a child spends with a parent, particularly the Court, Children's Contact Services and government agencies providing funding and administration of accredited Children's Contact Services ('government agencies').

Ikke relevant- Ikke konkrete råd om brukermedvirkning, ikke kunnskapsgrunnlag

- Helsedirektoratet (2018). Tannhelsetjenester til barn og unge 0–20 år. Nasjonal faglig retningslinje. (Sist faglig oppdatert: 22. november 2019).

<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/tannhelsetjenester-til-barn-og-unge-020-ar/opplysningsplikten-ved-barnemishandling-seksuelle-overgrep-eller-omsorgssvikt/tegn-som-kan-gi-grunn-til-a-tro-at-et-barn-blir-mishandlet-i-hjemmet-eller-at-det-foreligger-andre-former-for-alvorlige-omsorgssvikt>

En veileder for hvordan tannleger kan oppdage tegn på omsorgssvikt/mishandling og når de skal melde fra. Ikke brukermedvirkning.

- Institute of Public Care (2012). Commissioning for Families with Complex Needs. Children's Improvement Board. Guide.

https://ipc.brookes.ac.uk/publications/pdf/CIB_Commissioning_for_families_with_complex_needs_Final_version.pdf

Omhandler involvering av familier i utforming av tjenester for å bedre kvalitetet på barnevernstjenestene. Opplever ikke rådene som veldig konkrete og mangler kunnskapsgrunnlag

- London Safeguarding Children Board (2011). Practice guidance for safeguarding children in minority ethnic culture and faith (often socially excluded) communities, groups and families. Guidance

<https://www.scie-socialcareonline.org.uk/practice-guidance-for-safeguarding-children-in-minority-ethnic-culture-and-faith-often-socially-excluded-communities-groups-and-families/r/a11G000000181nDIAQ>

Ikke relevant

This practice guidance has been developed to assist clear insight and effective action to protect and promote the welfare of children living in circumstances which appear to be complex because their faith, culture, nationality and possibly recent history differs significantly from that of host nation children and families. 1.1.2

This guidance is for use by all professionals (the term includes managers, staff and volunteers) who have contact with children living in families from minority ethnic groups and communities, and who therefore have responsibilities for safeguarding and promoting their welfare.

Inneholder noe som: All intervention should be child-centred, recognising that children have rights, including their right to participate in decisions about them in line with their age and maturity, men usikker på hvor konkret det er og selv om de referere til kilder så er det ingen vurdering av kunnskapsgrunnlaget.

- KPMG (2010). KPMG Final Report – National Standards for Out of Home Care (2010).
<https://www.dss.gov.au/our-responsibilities/families-and-children/publications-articles/kpmg-final-report-national-standards-for-out-of-home-care-2010>
Usikker på relevans: Forslag til kvalitetsstandarder for fosterhjemsplasseringer der det poengteres viktigheten av at barna involveres, men ikke synlig kunnskapsgrunnlag (innspill fra stakeholders, brukergrupper)
- Ofsted (2017). Children's homes: inspection forms (Oppdatert 18.08.20)
<https://www.gov.uk/government/publications/childrens-homes-inspection-documents>
Ikke relevant. Skjemaer for bruk ved inspeksjoner
- Ofsted (2017). Social care common inspection framework (SCCIF): independent fostering agencies (Oppdatert 02.12.20)
<https://www.gov.uk/guidance/social-care-common-inspection-framework-sccif-independent-fostering-agencies/assurance-visits-independent-fostering-agencies>
Ikke relevant: Retningslinjer for rutine inspeksjoner i barnehjem
- Socialministeriet (2011). Retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser.
<https://sim.dk/media/14977/retningslinjer-for-foraeldrekompetenceundersogelser.pdf>
Ikke relevant. Ikke konkrete råd som går på medvirkning og ikke synlig kunnskapsgrunnlag. En retningslinje for hvordan utarbeide og anvende foreldrekompetanse undersøkelser.
- SCIE (2004). Fostering. SCIE Guide 7
<https://www.scie.org.uk/publications/guides/guide07/index.asp>
Tror ikke denne er relevant. Ser ikke konkrete retningslinjer for å sikre medvirkning, mer vage anbefalinger. De bruker referanser fra forskning, men kunnskapsgrunnlaget ser ikke ut til å være vurdert på noen måte
- SCIE (2009). Think child, think parent, think family: a guide to parental mental health and child welfare. SCIE Accredited Guide 30 (Updated December 2011)
<https://www.scie.org.uk/publications/guides/guide30/>
Ikke relevant: Mere n overordnet guide for praksis, selv om den påpeker viktigheten av å involvere familier, så er det ikke så konkret og kunnskapsgrunnlaget er ikke synlig for hver anbefaling
- SCIE (2016). Promoting child and parent wellbeing: how to use evidence- and strengths-based strategies in practice. Practice guidance

<https://www.scie-socialcareonline.org.uk/promoting-child-and-parent-wellbeing-how-to-use-evidence--and-strengths-based-strategies-in-practice/r/a11G000000HhixHIAR>

Dette er en bok

- Scottish Government (2014). National guidance for child protection in Scotland 2014

<https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/advice-and-guidance/2014/05/national-guidance-child-protection-scotland/documents/00450733-pdf/00450733-pdf/govscot%3Adocument/00450733.pdf?forceDownload=true>

Ikke relevant: inneholder konkrete råd om involvering av barn og familie, men kunnskapsgrunnlaget er ikke synlig/vurdert eller gradert.

- Scottish Government (2016). CHILDREN AND YOUNG PEOPLE (SCOTLAND) ACT 2014: National Guidance on Part 12: Services in Relation to Children At Risk of Becoming Looked After, etc. Guidance.

<https://www.gov.scot/publications/children-young-people-scotland-act-2014-national-guidance-part-12/pages/4/>

Ikke relevant: Påpeker viktigheten av involvering som underbygges med kilder, men ikke konkrete råd for praksis og kunnskapsgrunnlaget er ikke vurdert/gradert

- Scottish Government (2016). Getting it right for every child National Practice Model. ADVICE AND GUIDANCE.

<https://www.gov.scot/publications/girfec-national-practice-model/>

ikke relevant: En praksismodell, ikke konkrete råd om hvordan oppnå brukermedvirkning

- Socialstyrelsen (2015). MST - Guide til arbeidet med ADHD

<https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/Udviklings-og-Investeringsprogrammerne/dokumenterede-metoder-born-og-unge/udgivelser-om-dokumenterede-metoder/mst-guide-til-arbejdet-med-adhd/@@download/publication>

En guide for hvordan jobbe med familier med ADHD barn, men ikke konkrete råd som går på medvirkning. Heller ikke et synlig kunnskapsgrunnlag

- Welsh Government (2011). Safeguarding Children and Young People from Sexual Exploitation.

<https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-04/safeguarding-children-and-young-people-from-sexual-exploitation.pdf>

Ikke relevant- This guidance is designed to assist practitioners in preventing child sexual exploitation (CSE), protecting children and young people who are at risk of abuse or are abused through sexual exploitation, and disrupting and prosecuting those who perpetrate this form of abuse.

Ikke konkrete råd om brukermedvirkning og ikke synlig kunnskapsgrunnlag

- Welsh Government (2014). Social Services and Well-being (Wales) Act 2014. Working Together to Safeguard People Volume 5 – Handling Individual Cases to Protect Children at Risk.

<https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-05/working-together-to-safeguard-people-volume-5-handling-individual-cases-to-protect-children-at-risk.pdf>

Ikke relevant- Ikke konkrete råd som går på medvirkning, heller ikke synlig kunnskapsgrunnlag

- Welsh Government (2016). An overview of the Healthy Child Wales Programme. Guidance. NHS Wales

<https://gov.wales/sites/default/files/publications/2020-02/an-overview-of-the-healthy-child-wales.pdf>

Ikke relevant: Ikke konkrete råd som går på brukermedvirkning/ ikke synlig kunnskapsgrunnlag